

A HISTORY OF ANTIM MONASTERY

Claudiu Cotan
Assoc. Prof., PhD, Ovidius University of Constanța

Abstract: Antim Monastery is a symbol of the Romanian monasticism and one of the most beautiful monuments of ecclesiastical architecture. Built by Metropolitan Antim at the beginning of the 18th century, the monastery dedicated to All Saints was given by the founder with estates, boyars, and ruling princes of Wallachia. A printing press, a library and theological school were operating here. The hard times affected Antim Monastery which lost its estates at the time of the ruling prince Alexandru Ioan Cuza. It was a metokion of the Diocese of Arges for a time, but in the course of time it has become an ordinary parish church. Today, Antim Monastery has been restored to its first brilliance being a spiritual place of reference in the life of Bucharest. The present study tries to present a short history of this monastery known by all the believers of our country.

Keywords: monasticism, monastery, founder, estates, renovation, chapel, church, library, communism

Mitropolitul Antim Ivireanul a fost unul dintre marii ierarhi ortodocși ai Țării Românești și unul dintre cei mai însemnați cărturari de la începutul secolului al XVIII-lea. S-a născut în Georgia, probabil în jurul anului 1650, în localitatea Ude, în familia aristocratică Hurtsidze. Părinții săi l-au botezat Andrei. Statutul social i-a permis să dobândească o bună pregătire intelectuală în localitatea natală, acolo unde exista o biserică încă din secolul al XII-lea și o școală locală¹. Din păcate teritoriile locuite de georgieni se găseau la mijlocul secolului al XVII-lea sub o permanentă amenințare venită din partea otomanilor și a numeroselor bande de tâlhari care aveau obiceiul de a-i răpi pe tinerii creștini pentru a-i vinde în târgurile de sclavi. Printr-o asemenea experiență a trecut și tânărul Andrei, lucru pe care l-a mărturisit apropiaților mai târziu și a fost consemnat în memoriile Anton Maria Del Chiaro, secretarul domnitorului Constantin Brâncoveanu². Del Chiaro a apreciat frumoasele aptitudini și cunoștințe pe care mitropolitul Antim le-a dobândit în anii tinereții. Eliberat din sclavie, Andrei a ajuns la Patriarhia Ecumenică, unde a și-a îmbogățit pregătirea intelectuală, ajungând să cunoască mai multe limbi străine care l-au ajutat mai târziu să fie un bun traducător. Din Constantinopol, viața l-a îndreptat probabil către Moldova, acolo unde se pare că și-a însușit arta tipografică. Din Moldova, cu ajutorul lui Constantin Brâncoveanu a ajuns la București. Limba română a învățat-o de la episcopul Mitrofan al Hușilor, care l-a luat pe lângă sine ca ucenic tipograf. Pregătirea teologică și-a îmbunătățit-o se pare la Academia domnească de la Mănăstirea Sfântul Sava, unde erau și atelierele tipografiei.

După alegerea lui Mitrofan ca episcop la Buzău, Antim a ajuns conducătorul tiparniței domnești, fiind recunoscut deja ca bun cunoscător al limbilor română, greacă, arabă și slavonă. Cunoștințele sale în arta tiparului l-au ajutat să tipărească 65 de cărți liturgice, teologice și de îndrumare duhovnicească. De realizările sale tipografice s-au bucurat nu numai românii, slavii și grecii, ci și ortodocșii din Iveria și Alep.

Calitățile sale, dar cu siguranță și aprecierea domnitorului Constantin Brâncoveanu l-au pus în fruntea Mănăstirii Snagov, la conducerea Episcopiei Râmnicului, iar în 1708 în

¹ Vezi Fanny Djindjihașvili, *Antim Ivireanu cărturar umanist*, Edit. Junimea, Iași, 1982.

² Anton Maria Del Chiaro, „Storia delle moderne rivoluzioni della Valachia”, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. VIII, București, 1983, p. 67.

fruntea Mitropoliei Ungrovlahiei. Cât timp a fost episcop la Râmnic a susținut lucrările de renovare de la Mănăstirea Cozia, dar și de la Mănăstirea Govora, unde se găsește pictat portretul său cel mai vechi³.

De activitatea sa ca mitropolit se leagă zidirea în București a mănăstirii ce îi poartă astăzi numele. La 5 feb. 1713, în ziua pomenirii Sfintei Agata, mitropolitul Antim a hotărât construirea unei mănăstiri cu hramul Tuturor Sfinților, pe locul unde se găsea o biserică de lemn închinată Sfântului Nicolae, în mahalaua Popii Ivașco, nu departe de Mitropolie. La 24 ap. 1713, a început primele demersuri pentru zidirea mănăstirii. Pentru buna viețuire duhovnicească din viitoarea sa mănăstire, mitropolitul Antim a alcătuit un *Așezământ*, document în 32 de capitole, în care a lăsat principiile de funcționare și datoriile pe care le aveau călugării sfântului locaș. Documentul a primit și aprobarea patriarhului ecumenic Cosma al III-lea⁴. Patriarhul Hrisant Nottara al Alexandriei, un apropiat al domnitorului Constantin a confirmat și el actul de ctitorie al mitropolitului Antim. Planurile mănăstirii au fost făcute chiar de ctitor, construcția acesteia fiind cu siguranță executată sub supravegherea sa.

Mitropolitul Antim i-a cerut vistiernicului Drăgușin Merișanu, fiul paharnicului Stancu, decapitat pentru răzvrătire de Brâncoveanu, să-i vândă terenul pe care să ridice mănăstirea. Drăgușin intenționa să-i dăruiască locul respectiv, cerând în schimb să fie și el trecut în rândul ctitorilor. Fiul acestuia, Barbu Merișanu a împlinit făgăduința, iar construcția bisericii a început în aprilie 1713, cu toate că statutul terenului a fost clarificat abia în 1715. Terenuri pentru mănăstire au dăruit și boierii Rudeni care erau proprietari în mahalaua Popii Ivașco. Biserica de lemn Sfântul Nicolae a fost demolată, iar lângă ea s-a ridicat biserica mănăstirii în jurul căreia s-au construit chiliile, grajdurile, șoproanele și magaziiile. Chiar mitropolitul Antim a cumpărat un teren lângă mănăstire, precum și alte proprietăți, între care și o vie de 26 de pogoane în Dealul Vălenilor, pe care le-a dăruit ctitoriei sale. Biserica și majoritatea chiliilor au fost ridicate repede, mănăstirea fiind sfințită în 1715, în vremea domniei lui Ștefan Cantacuzino.

Relațiile mitropolitului Antim cu domnitorul Nicolae Mavrocordat au fost tensionate, mitropolitul fiind un filorus și un adversar al politicii duse de primul domnitor fanariot. Într-o conjunctură politică delicată, care a dus la fuga domnitorului, mitropolitul Antim, în fruntea sfatului boierilor, a contribuit la alegerea unui nou domnitor, Pătrașcu Brezoianu. Revenirea la București a domnitorului Nicolae Mavrocordat a determinat înlăturarea mitropolitului, care a fost caterisit de patriarhul ecumenic Ieremia al III-lea. Gramata de caterisire, semnată de patriarh și de 11 arhierei, îl învinuia pe mitropolit de „vrăjitorie și de răzvrătire drăcească”. Trimis în exil la Mănăstirea Sfânta Ecaterina de la Muntele Sinai, pe drumul pribegiei, mitropolitul Antim a fost ucis de turcii care îl însoțeau. Din nefericire nu se cunoaște locul martirului său. Moartea mitropolitului a adus vremuri grele și pentru Mănăstirea Antim. Astfel, în vremea mitropolitului Mitrofan, mănăstirea și-a pierdut o parte din avere. Mitrofan a obținut de la patriarhul ecumenic Ieremia al III-lea anularea gramatei patriarhul Cosma al III-lea, care oferise mănăstirii autonomie. Tipografia care funcționase până atunci în mănăstire și era o sursă de venituri pentru aceasta, a fost mutată la Mănăstirea Văcărești, ctitoria lui Nicolae Mavrocordat. Aici, în 1741, a apărut sub îndrumarea tipografului Stoica Iacovici, lucrarea lui Antim din 1710, *Învățătura bisericească*. Totuși, la Mănăstirea Antim, în urma pierderii tipografiei s-a înființat o școală de copişti. În *Așezământul* său, mitropolitul Antim a cerut ca monahii mănăstirii să întrețină și o școală pentru tinerii săraci și să facă

³ George Secăreanu, *Mănăstirea Antim (Hramul Toți Sfinții). Trei veacuri de istorie, cultură și spiritualitate* (teză de doctorat – Facultatea de Istorie din București), București, 2014, p. 92.

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond Mitropolia Ungrovlahiei, pach., DLV, 1; Ghenadie Enăceanu, „Gramata lui Cosma al III-lea patriarhul ecumenic, din 20 sept. 1714”, în *Biserica Ortodoxă Română*, Anul X (1886), p. 765.

donății pentru fetele sărace care urmau să se căsătorească. Domnitorul Alexandru Ipsilanti (1774-1782) a contribuit la înființarea în incinta Mănăstirii Antim a unui orfelinat (orfanotrofie), unde copiii de 10-12 ani primeau o educație minimă și învățau un meșteșug.

Mănăstirea Antim a fost condusă în secolul al XVIII-lea de egumeni destoinici care au contribuit la buna administrare a averii acesteia și la înflorirea vieții monahale bucureștene. Primul egumen a fost Sava, un bun administrator care a mărit averea mănăstirii, care a primit dani din partea domnitorului Ioan Mavrocordat. În cea de-a doua domnie, Nicolae Mavrocordat a făcut și el donații mănăstirii. Familia boierilor Conțești a făcut mai multe donații în anii 1727-1739. O moșie a fost dăruită de Barbu Merișanu în 1732. Aceeași moșie a fost mărită printr-o altă donație făcută în anul următor. Probabil ca mângâiere sufletească, boierul Barbu Merișanu Barbu Merișanu primită din partea călugărilor îngăduința ca să-și înmormânteze în biserica mănăstirii, soția, ficele și pe fiul său Ianache⁵. Stanca Rudeanu a dăruit și ea în 1746 o vie de 5 pogoane, crama și o livadă, pentru pomenirea soțului său, pitarul Antonie, îngropat și el în biserică. Cu un an înainte, călugărul Pahomie Bujoreanu oferise egumenului Ilarion 130 de taleri pentru poleirea cu aur a catapetesmei, înegrită de trecerea timpului. Fiul său Constandin a fost înmormântat în pridvorul bisericii.

Mănăstirea obținea venituri serioase din vânzarea vinului, vitelor, mierii și a brânzei. Domnitorii Mihai Racoviță și Grigore Ghica au confirmat în timpul domniei lor hrisoavele care stabileau privilegiile mănăstirii. În incinta mănăstirii s-a ridicat în 1750 un praclis cu ajutorul vistiernicului Matei Ruset, a soției sale Stanca și fiicei lor Zoița. De acum numărul donațiilor a scăzut, mănăstirea intrând într-un proces de degradare și ruinare la care a contribuit și proasta administrare din vremea egumenului Neofit.

Mănăstirea Antim a trecut prin multe încercări în secolul al XVIII-lea. La cutremurul din 31 mai 1738, cele două turle ale bisericii au căzut, acestea fiind înlocuite cu unele din lemn. În anul 1795, arhiepiscopul Antim al Pogonianeii, după informațiile pisaniei în limba greacă păstrată la Muzeul Național de Artă din București, a ridicat din nou clădirile mănăstirii care ajunseseră în ruină. Situația dificilă în care se găsea mănăstirea a dus la intervenția mitropolitului Dositei Filitti. Acesta, cu aprobarea domnitorului, în 1797, a pus Mănăstirea Antim sub jurisdicția Episcopiei Argeșului, nou înființată. Astfel, mănăstirea bucureșteană a devenit metoc argeșean. Episcopul Iosif s-a îngrijit de mănăstire, situația ei materială fiind treptat mai bună. La biserică au fost refăcute turlele, iar acoperișul clădirilor și cel al turnul clopotniță au fost reparate. De la episcopul Iosif s-au păstrat icoanele cu Mântuitorul Hristos și Maica Domnului, dar și câteva candelă de argint. Ca recunoștință, episcopul Iosif a fost înmormântat în pronaosul bisericii. De Mănăstirea Antim s-a îngrijit și episcopul Ilarion al Argeșului, unul dintre conducătorii răscoalei din 1821. Acesta împreună cu Tudor Vladimirescu au folosit mănăstirea pentru redactarea proclamațiilor revoluționare. Tot aici, călugărul David a pictat steagul revoluției. Episcopul Ilarion a fost și el înmormântat în curtea mănăstirii, lângă strana dreaptă.

Hrisovul din 1797, care stabilea transformarea Mănăstirii Antim în metoc al Episcopiei Argeșului, cerea ca în mănăstire să funcționeze o școală pentru pregătirea preoților, despre care însă nu avem nicio informație până în anul 1824. În timpul episcopului Grigore Râmnicenul (1823-1828), la Mănăstirea Antim a funcționat o școală de țârcovnici, unde era dascăl călugărul Ierotei. În fruntea acestei școli îl găsim în 1835 pe Nifon Bălășescu. Școala a fost transformată, după adoptarea Regulamentului organic, în seminar teologic (1836-1839). După cutremurul din 1838, care a afectat mănăstirea și clădirea seminarului, dar și din cauza unor nereguli semnalate în funcționarea școlii, elevii seminarului au fost mutați la

⁵ George Secăreanu, *Mănăstirea Antim (Hramul Toți Sfinții). Trei veacuri de istorie, cultură și spiritualitate*, p. 163.

Mănăstirea Radu-Vodă. La Antim a continuat totuși să funcționeze o școală de preoție pentru candidații căsătoriți.

În timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în 1860, au început lucrările de consolidare și reabilitare a mănăstirii, aceasta fiind prima refacere complectă a sfântului locaș. Din păcate biserica a fost refăcută în stilul neo-gotic, iar vechea pictură a fost acoperită cu una neorenascentistă. Paraclisul a fost și el înfrumusețat de picturile lui Tattarescu. Mănăstirea a necesitat reabilitări serioase și după inundația din 1865, zidurile acesteia fiind mult timp afectate de igrasie.

Mănăstirea Antim a decăzut treptat, pierzând prin reformele lui Alexandru Ioan Cuza și ultimele bunuri pe care le mai avea, pentru ca în anul 1895 să devină simplă filie a bisericii Albe – Postăvari. În anii Marelui Război, Mănăstirea Antim a fost administrată de Hrisant Popescu, parohul bisericii Albe – Postăvari. În această situație a rămas până în anul 1927, când a fost transformată în biserică de cartier (1927-1937). Importanța mănăstirii a crescut treptat după construirea în incinta ei a Palatului Sinodal. După ce în anul 1908 au fost reparate unele chilii ale mănăstirii, la 10 iunie 1910 a fost pusă piatra de temelie a clădirii sinodale de către mitropolitul primat Atanasie Mironescu, în prezența prim-ministrului I. I. C. Brătianu și a ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Spiru Haret. La 10 octombrie 1912, Palatul Sinodal a fost sfințit și inaugurat de mitropolit primat Conon Arămescu-Donici, în prezența prim-ministrului Titu Maiorescu și a lui C. C. Arion, ministru (ad-interim) al Cultelor și Instrucțiunii Publice. Aici s-au desfășurat pentru o perioadă întrunirile ierarhilor ortodocși români⁶.

După terminarea clădirii Sfântului Sinod au fost restaurate vechilor chili ale mănăstirii, dar și casa stăreției unde erau găzduiți unii episcopi din afara capitalei pe perioada desfășurării ședințelor sinodale. Aici poposea, atunci când ajungea în capital, mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei și Sucevei (1909-1934). La Mănăstirea Antim au locuit arhimadritul Iuliu Scriban (1878-1949) și preoții Constantin Niculescuși Toma Chiricuță, marele predicator de la biserica Zlătari. Deși în chiliile acesteia locuiau servitorii Sfântului Sinod și se găseau birourile Casei Bisericii, mănăstirea continua să aibe legături cu Episcopia Argeșului, prin episcopii Gherasim Timuș⁷, a cărui prohodire s-a făcut în biserica acesteia înainte de a fi înmormântat la Mănăstirea Turnu, unde renovase sfânta biserică, și Calist Ialomițeanu⁸. În timpul războiului, datorită amenințării ofensivei germane, la 20 noiembrie

⁶ George Secăreanu, *Mănăstirea Antim (Hramul Toți Sfinții). Trei veacuri de istorie, cultură și spiritualitate*, p. 208.

⁷ Gherasim Timuș s-a născut la Iași în 14 august 1849. A venit la București și s-a călugărit la Mănăstirea Cernica. A studiat la Facultatea de Teologie de la Cernăuți, la redeschiderea cursurilor de la Facultatea de Teologie din București a fost numit profesor de Limba Ebraică și Studiul Vechiului Testament. În perioada 1884-1893 a ocupat și postul de decan. La 13 dec. 1886, Sfântul Sinod la ales arhieru cu titlul de Piteșteanu, fiind numit vicar al Episcopiei Argeșului. Ca urmare a retragerii mitropolitului primat Iosif Gheorghian, vicarul Gherasim Timuș a devenit locțiitor al mitropolitului până la alegerea noului mitropolit primat al României. După alegerea lui Ghenadie Petrescu ca mitropolit primat, Gherasim Timuș a fost ales episcop la Argeș, unde a păstorit până la 22 decembrie 1911, când a murit în casele de la Mănăstirea Antim. Cu puțin timp înainte, Sfântul Sinod îl desemnase mitropolit al Ungrovlahiei, după retragerea mitropolitului Athanasie Mironescu. Marele ierarh a fost înmormântat la 24 decembrie 1911, la Mănăstirea Turnu (Nicolae Șerbănescu, „Episcopia Argeșului”, în *Mitropolia Olteniei*, Anul XVII (1965), nr. 7-8, pp. 619-621).

⁸ Nicolae Șerbănescu, „Episcopii Argeșului”, în *Mitropolia Olteniei*, Anul XVII, nr. 7-8, pp. 602-620; Constantin I. Ialomițeanu s-a născut la 1 octombrie 1860 într-o familie de creștini ortodocși. A urmat școala primară în cartier și cursul seminarial secundar. Cursurile teologice le-a continuat în anii următori, iar în 1889 absolvit Facultatea de Teologie, titlul de licențiat dobândindu-l câțiva ani mai târziu, în 1896. A fost profesor de Religie, iar 1891 a fost hirotonit preot pe seama bisericii Delea Nouă. La 24 mai 1899, a fost ales arhieru, locotenent de mitropolit la Mitropolia Moldovei și Sucevei. Amintim însă că mai întâi fusese călugărit la Mănăstirea Cernica, primind numele de Calist, în amintirea ctitorului bisericii Delea Nouă, unde a continuat să fie totuși paroh și după hirotonia sa ca episcop. După moartea episcopului Gherasim Timuș al Argeșului, Colegiul Electoral întrunit la 4 februarie 1912 l-a desemnat pe Calist ca episcop al Argeșului, după ce fusese o

1916, obiectele bisericești de valoare și sfintele moaște ce aparțineau Episcopiei Argeșului au fost mutate la Mănăstirea Antim. În Arhiva Sfântului Sinod se mai găsește inventarul acestor obiecte ce a fost făcut la 17 mai 1917⁹. Astfel, sfintele moaște și obiectele sacre de la Curtea de Argeș, de la Biserica Domnească și de la Biserica episcopală, au fost transportate la București și așezate la Mănăstirea Antim pentru a fi salvate de ororile războiului. Moaștele Sfintei Filoftea, Mâna Sfântului Nifon, capetele Sfinților Nifon, Serghie, Vah și cel al muceniței Tatiana, toate așezate în ferecături și cutii de argint au fost așezate în biserica Tuturor Sfinților din Mănăstirea Antim¹⁰. Aceste odoare împreună cu alte multe obiecte bisericești nu au luat, din fericire, drumul Rusiei cum s-a întâmplat cu tezaurul mănăstiresc strâns de Alexandru Țigara Samurcaș, în dorința de a fi salvat, și trimis la Moscova, unde se găsește și astăzi. După aproape un an, la 20 august 1917, Sfintele Moaște și cea mai mare parte din odoare au fost înapoiate Episcopiei Argeșului și transportate la Curtea de Argeș cu un vagon special, însoțit de preotul Ovidiu Musceleanu, delegat din partea Cancelariei Sfântului Sinod și de Virgil Drăghiceanu, restauratorul Comisiei Monumentelor Istorice. Odoarele au fost primite de arhiereul Evghenie, locotenent al Episcopiei Argeșului și de mai mulți preoți din oraș¹¹. O parte dintre odoare au rămas la București din dispoziția Casei Bisericii condusă atunci de Grigore Pișculescu (Gala Galaction), ele neputând fi transportate în siguranță.

Moaștele Sfintei Filoftea au fost aduse la Mănăstirea Antim pentru a fi salvate de trupele bulgare care doreau ca acestea, alături de cele ale Sfântului Cuvios Dimitrie Basarabov, să fie confiscate și duse în Bulgaria¹². Astfel, pentru o perioadă, moaștele cuvioasei au fost puse spre închinare pentru locuitorii capitalei. Nu au fost singurele moaște care au trebuit să-și părăsească locul tradițional de închinare în vremea războiului. Moaștelor Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava au ajuns la Viena, pentru a fi salvate de soldații ruși, fiind readuse la Suceava în 25 iulie 1918.

Pe lângă acest moment unic, Mănăstirea Antim a cunoscut și vitregiile războiului. Drama cea mai mare prin care a trecut Biserica Ortodoxă Română în timpul Primului Război Mondial, a fost confiscarea de către autoritățile germane a majorității clopotelor din bisericile și capelele aflate în teritoriile românești ocupate. Clopotele confiscate au fost transportate în Austria și Germania unde au fost topite și folosite la producerea de armament. Se pare că acum, de la Mănăstirea Antim a fost ridicat de un comandou german clopotul mitropolitului Antim pe care se găsea inscripția: „*Acest clopot l-au făcut mitropolitul Ungro-Vlahiei, kirio Antim Ivireanul și l-au dat la biserica sa din București a Tuturor Sfinților, leat 7223*”¹³. Probabil că a rămas în clopotnița de la intrarea în mănăstire doar un mic clopot ce se păstrează și astăzi. După război au fost reinstalate în turnul clopotniță două clopote, pe unul dintre ele fiind trecut anul 1922.

Un inventar din 1928 ne prezintă starea de degradare în care se găsea întregul ansamblu monahal, din care doar câteva chilii mai erau folosite. O renovare a mănăstirii s-a făcut în anii 1932-1935, dar era necesară intervenția patriarhului Miron pentru a salva frumoasa construcție. În dorința de a revitaliza viața monahală din București, la propunerea patriarhului Miron Cristea, Sfântul Sinod, prin decizia nr. 13078/1937, a reînființat

scurtă perioadă (1911-1912) episcop locotenent la Roman, unde s-a implicat în sprijinirea sinistraților de pe urma inundațiilor din 1911. La Argeș a continuat remarcabilele realizări ale înaintașului său. A murit în anul 1917, în timpul Marelui Război (Claudiu Cotan, *O pagină din viața religioasă a orașului București*, Edit. Universitară, București, 2015).

⁹ Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 144/1917, f. 22; f. 33, f. v.

¹⁰ Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 144 /1917, f. 33.

¹¹ Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 144 /1917, f. 43.

¹² Dorica Voinescu, „Biserica Antim”, în *Boabe de Grâu*, Anul IV, nr. 9, sept. 1933, p. 544.

¹³ George Secăreanu, *Mănăstirea Antim (Hramul Toți Sfinții). Trei veacuri de istorie, cultură și spiritualitate*, p. 128.

Mănăstirea Antim, stareț fiind numit Irineu Mihălcescu, care administra și căminul studenților monahi, absolvenți ai seminarului de la Mănăstirea Cernica. În anii care au urmat, la conducerea mănăstirii s-au perindat câțiva ierarhi și călugări de mare valoare, precum: Irineu Mihălcescu, Emilian Antal, Nicodim Ioniță, Atanasie Dincă și Vasile Vasilache (1944-1948). De Mănăstirea Antim se leagă și excepționala viețuire monahală a arhimadritului basarabean Sofian Boghiu, care a fost starețul acesteia mai mulți ani¹⁴.

La Mănăstirea Antim a funcționat în anii 1940-1941, Academia de Muzică Bisericească, iar după război, Atelierele de obiecte bisericești ale Institutului Biblic, mutate apoi la Schitul Maicilor (1941-1955). De la aceste ateliere episcopul Eugeniu Laiu a dus soldaților de pe frontul rusesc mii de cruciulițe și icoane.

Deși înzestrată cu 600 de ha de pădure în Ocolul Silvic Mărgineni, situația dificilă în care se găsea mănăstirea nu s-a îmbunătățit. Cutremurul din 1940 a afectat și mai mult mănăstirea, cu toate că lucrări de consolidare și refacere au început din timpul războiului. Situația politică și instaurarea comunismului au determinat o stagnare a acestor lucrări care s-au închiat după două decenii. Au fost zidite cele două turlă ale bisericii, fiind înlocuite cele din 1860-1863 care fuseseră făcute din paiantă și acoperite cu tablă. Pentru refacerea mănăstirii importante sume a donat în anii războiului regina Elena a României.

De Mănăstirea Antim se leagă și o formă aparte de rezistență anti-comunistă. Aici a apărut un fenomen aparte de spiritualitate ortodoxă românească, *Rugul Aprins*, o mișcare mistică ce a atras la Mănăstirea Antim intelectuali, clerici, studenți și credincioși bucureșteni¹⁵. Această mișcare religioasă este legată de numele scriitorului Sandu Tudor, unul dintre cei mai cunoscuți martiri ai prigoanei comuniste. Prin preocupările sale religioase, Sandu Tudor s-a apropiat de arhimadritul Benedict Ghiuș, un călugăr intelectual și un simbol al monahismului românesc¹⁶. La cristalizarea *grupului de la Antim* un rol important l-a avut și părintele Ioan Kulîghin, un duhovnic rus refugiat din fața Armatei Roșii, și un practicant al *Rugăciunii lui Iisus* pe care a introdus-o și în rândul intelectualilor români ce se adunau la Mănăstirea Antim, condusă atunci de starețul Vasile Vasilache. Astfel, s-au întâlnit în acest grup nume sonore ale monahismului românesc, precum: Benedict Ghiuș, Sofian Boghiu, Petroniu Tănase, Arsenie Papacioc, Adrian Făgețeanu și intelectuali mireni ca Sandu Tudor, Alexandru Mironescu, Paul Sterian, Vasile Voiculescu, Barbu Slătineanu și Gheorghe Dabija.

Conferințele ținute la Mănăstirea Antim, la care numărul participanților era tot mai mare, stârneau un interes special, dar și îngrijorarea Securității comuniste. În anul 1946, cu binecuvântarea patriarhului Nicodim, Asociația *Rugul Aprins* a fost înregistrată la Tribunalul București¹⁷. Securitatea a considerat *Rugul Aprins* ca fiind o organizație subversivă, iar pe participanții la conferințe ca foști legionari sau simpatizanți ai acestora. Unii dintre participanții la conferințele ținute în Biblioteca din Clădirea Stăreției erau doar simpli studenți ai Facultății de Teologie. Desființarea *Rugului Aprins* s-a datorat intervenției brutale a autorităților comuniste. Deși conferințele nu s-au mai ținut la Mănăstirea Antim după 1949, membrii *Rugului Aprins* s-au mai întâlnit în anii următori, până în 1958, când un Tribunal Militar i-a condamnat la zeci de ani de detenție. Chiar și patriarhul Nicodim a fost acuzat că a tolerat și a încurajat *Rugul Aprins*. Toți cei care au avut un rol în această mișcare de păstrare a

¹⁴ George Secăreanu, *Mănăstirea Antim (Hramul Toți Sfinții). Trei veacuri de istorie, cultură și spiritualitate*, p. 218.

¹⁵ Vezi Mihai Rădulescu, „*Rugul Aprins*” de la mănăstirea Antim la Aiud, București, Edit. Ramida, 1998; George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Edit. Nemira, București, 2005, pp. 381-400; Cristian Vasile, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu communist*, Edit. Curtea Veche, București, 2005, pp. 157-190.

¹⁶ George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, pp. 435-448.

¹⁷ George Secăreanu, *Mănăstirea Antim (Hramul Toți Sfinții). Trei veacuri de istorie, cultură și spiritualitate*, pp. 232-233.

spiritualității ortodoxe au fost arestați, judecați și trimiși în închisori sub acuzația că au uneltit împotriva regimului comunist. Astfel, în anul 1948, Sandu Tudor a fost închinoviat la Antim și tuns în monahism cu numele de Agaton. De la Antim, călugărul Agaton a fost transferat la Schitul Crasna din județul Gorj, unde mitropolitul Firmilian al Olteniei l-a hirotonit ieromonah. La primirea schimei monahale, călugărul Agaton a primit numele de Daniil. Ieroschimonahul Daniil a murit în temnițele de la Aiud în anul 1962.

În timpul dictaturii comuniste viața monahală de la Mănăstirea Antim a continuat prin grija patriarhului Iustinian. Lucrările de refacere a Mănăstirii Antim au fost încheiate în 1966, când sfântul locaș a fost resfințit, după ce de la Mănăstirea Stavropoleos a fost readusă catapeteasma originală din piatră. Catapeteasma din lemn a fost trimisă parohiei românești din Londra. Între timp fusese refăcut întregul acoperiș și pardoseaua în mozaic ceramic, opera Olgăi Greceanu și a arhimadritului Sofian Boghiu. Noile turlle din cărămidă au fost pictate de Costin Petrescu. Biserica și clopotnița au fost acoperite cu tablă de aramă. Paraclisul mănăstirii a fost repictat în tempera de D. Nicolaide în 1951, după ce fusese pictat în 1860 de Tattarescu. La refacerea paraclisului a contribuit și D. Ionescu Berechet, arhitectul șef al Patriarhiei. Un nou paraclis a fost ridicat în 1958 de pictorul Pompilian, în acesta ajungând în timp să fie pregătit Sfântul și Marele Mir, în Joia Mare. În clopotnița mănăstirii a fost ridicat un nou clopot în anul 1952.

Comunitatea monahală de la Antim a fost redusă de decretul nr. 410/1959 care a încercat desființarea mănăstirilor. Pentru a fi salvată, mănăstirea a fost transformată în paraclis al Sfântului Sinod, numărul monahilor crescând treptat în anii următori. De păstrarea vieții monahale în această mănăstire s-a îngrijit patriarhul Iustinian. Treptat mănăstirea a ajuns sediu al episcopilor vicari și al administrației patriarhale.

Cutremurul din 1977 a afectat Mănăstirea Antim, care a necesitat noi lucrări de consolidare, pictura bisericii fiind refăcută de starețul Sofian Boghiu. În perioada anilor 1984-1986, regimul comunist a trecut la sistematizarea zonei, o parte dintre chiliile mănăstirii au fost demolate, iar Palatul Sinodal a fost translat 20 m pentru a lăsa loc bulevardului din fața Casei Poporului. În această perioadă, peste 20 de biserici și mii de case au fost demolate pentru a fi construite în locul lor blocurile din noul Centru Civic și bulevardul „Victoria Socialismului”, imitații ale construcțiilor comuniste asiatice.

După anul 1989, mănăstirea Antim a devenit prin tradiție sediul episcopilor vicari. În incinta mănăstirii a fost ridicat un nou cămin monahal (1988-1996), inaugurat la 27 sept. 1996, în prezența patriarhului Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române și a patriarhului Ilie al II-lea al Bisericii Ortodoxe din Georgia. La creșterea prestigiului mănăstirii a contribuit foarte mult canonizarea mitropolitului Antim din anul 1992, după ce Biserica Ortodoxă Română obținuse în 1965 ridicarea anatemei din partea Patriarhiei Ecumenice. Ca apreciere, în anul 1967, Mănăstirea Antim a fost vizitată de patriarhul ecumenic Atenagora.

Între anii 2000-2007 s-au efectuat în cadrul mănăstirii lucrări de renovare, fiind refăcută în întregime Casa Stăreției. Biserica a fost pardosită cu marmură, iar pictura a fost restaurată, mănăstirea fiind resfințită de patriarhul Teoctist. În ultimii ani, patriarhul Daniel a revigorat viața monahală de la Antim și a reamenajat vechiul Palat Sinodal ridicat în 1912, unde au fost stabilite o serie de noi birouri administrative și unde se găsesc Biblioteca sinodală și Arhivele Sfântului Sinod. În ultimii ani, în mănăstire a fost organizat și un muzeu de valoare cu obiecte și cărți bisericești din vremea mitropolitului Antim. Cu prilejul sărbătoririi a 300 de ani de la martirajul ctitorului, la Mănăstirea Antim s-au organizat o serie de festivități și resfințirea bisericii care a fost renovată.

BIBLIOGRAPHY

Izvoare:

- Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond Mitropolia Ungrovlahiei, pach., DLV, 1.
Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 144/1917, f. 22; f. 33, f. v.
Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 144 /1917, f. 33.
Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 144 /1917, f. 43.
Anton Maria Del Chiaro, „Storia delle moderne rivoluzioni della Valachia”, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. VIII, București, 1983.

Lucrări:

- Cotan, Claudiu, *O pagină din viața religioasă a orașului București*, Edit. Universitară, București, 2015.
Djindjihașvili, Fanny, *Antim Ivireanu cărturar umanist*, Edit. Junimea, Iași, 1982.
Enache, George, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Edit. Nemira, București, 2005.
Enăceanu, Ghenadie, „Gramata lui Cosma al III-lea patriarhul ecumenic, din 20 sept. 1714”, în *Biserica Ortodoxă Română*, Anul X (1886), p. 765.
Rădulescu, Mihai, „*Rugul Aprins*” de la mănăstirea Antim la Aiud, București, Edit. Ramida, 1998.
Secăreanu, George, *Mănăstirea Antim (Hramul Toți Sfinții). Trei veacuri de istorie, cultură și spiritualitate* (teză de doctorat – Facultatea de Istorie din București), București, 2014.
Șerbănescu, Nicolae, „Episcopia Argeșului”, în *Mitropolia Olteniei*, Anul XVII (1965), nr. 7-8, pp. 602-621.
Vasile, Cristian, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu communist*, Edit. Curtea Veche, București, 2005.
Voinescu, Dorica, „Biserica Antim”, în *Boabe de Grâu*, Anul IV, nr. 9, sept. 1933.